

A PTE-BTK EURÓPÉ KUTATÓKÖZPONTJÁNAK VII. KONFERENCIÁJA
Szekszárd, PTE - KPVK, 7100 Szekszárd, Rákóczi u. 1. 42-es terem

2017. június 30. - július 1.

A MIGRÁCIÓ ÉVEZREDEI – EURÓPA SZÜLETÉSE

PROGRAMFÜZET

PTE, EURÓPÉ KUTATÓKÖZPONT

PÉCS – SZEKSZÁRD, 2017

„A hetedik te magad légy!”

(József Attila)

Mindazt, amit ma Európának nevezünk egy, a Közel Kelet és Anatólia irányából, a Kr. e. VII. évezred utolsó harmadában indult, hosszan tartó, és a korábbi életmódot alapvetően megváltoztató, új ismereteket – és populációt is – hozó migrációnak köszönhetjük.

A VII. Európé konferenciánk ezért e fontos kérdés tárgyalását tűzi céljául: a vándorlások, a menekültek kutatásának lehetőségeit, felismerését és értelmezését járjuk körül a különféle régészeti korszakokban. Bemutatjuk a „zöldfolyosók” működését a kereskedelmi kapcsolatok és migrációk útvonalainak megrajzolásában. Áttekintjük azokat a folyamatokat, amelyek fontos társadalmi, kulturális, olykor etnikai változáshoz is vezetnek. Az útvonalak nem csak egyirányúak és nem csak egyetlen időszakban voltak a változások indikátorai. A kérdés bonyolultságának ismertetését a regölyi tumulus 2011-12.-évi ásatásának bemutatásával tervezzük, a leletanyag kézbe vételét Szekszárdon tudjuk prezentálni. A 2017. évi, VII. konferenciánkat ezért a PTE Szekszárdi Karán rendezzük, ahol lehetőség lesz a leletanyag tanulmányozására is.

A menekültekkel kapcsolatos kérdések napjainkban ismét aktuálissá váltak; ezért a folyamat részleteinek és természetének pontos ismerete megkönnyítheti a migrációk lényegének megértését, történelmi távlatokat ad, és segítséget nyújthat a helyes szemlélet és válaszok megtalálásához.

A konferencia programja

2017. június 30. péntek

9:30 – 9:45 h

Megnyitó, köszöntő – NAGY JANKA TEODÓRA, PTE Szekszárdi Kar tudományos dékánhelyettese, információk – SZABÓ GÉZA

Előadások, 1. – elnök: FEKETE MÁRIA

9:45 – 10:05 h

NAGY JANKA TEODÓRA: Egy jász jogszokás kaukázusi párhuzamai

10:05 – 10:25 h

TÓBI MELINDA: Madduwatta – egy migráns tevékenysége az Újhettita Birodalom életében

10:25 – 10:45 h

BUHÁLY ATTILA: Kultúra, etnicitás és identitás Urartuban, az írott források tükrében

10:45 – 11:05 h

SZABÓ ERNŐ: Sírjelzők, sírjelölők feldíszítése a klasszikus antikvitásban

11:05 – 11:25 h

Kérdések, vita

Előadások, 2. – elnök: Pásztor Emília

11:25 – 11:45 h

VINICZAI FERENC: "Rossz szomszédság, török átok" – a vatyai és hatvani kultúra térbeli kapcsolatai

11:45 – 12:05 h

MRENKA ATTILA: Topográfiai kutatások Csapod környékén

12:05 – 12:25 h

FAZEKAS FERENC: Barbarizáció? Migráció? Transzformáció? Új jelenségek a ripa Pannonica mentén a Kr. u. IV-V. században

12:25 – 12:40 h

Kérdések, vita

12:40 – 13:40 h

EBÉDSZÜNET

13:40 – 15:10 h

Workshop I. – A regölyi leletanyag fontosabb darabjainak megtekintése

Előadások, 3. – elnök: SZABÓ GÉZA

15:10 – 15:30 h

KÜRTHY DÓRA – SZAKMÁNY GYÖRGY – FEKETE MÁRIA – SZABÓ GÉZA, JÓZSA SÁNDOR: Miről mesélnek a regölyi kerámiák? - kapcsolat kelet és nyugat között

15:30 – 15:50 h

GYÖNGYÖSI SZILVIA – JUHÁSZ LAURA – BARKÓCZY PÉTER – SZABÓ GÉZA: A regölyi bográcsok fémtani vizsgálatának eredményei

15:50 – 16:10 h

BARKÓCZY PÉTER – GYÖNGYÖSI SZILVIA – JUHÁSZ LAURA – SZABÓ GÉZA: A regölyi vasművesség sajátosságai a leletek mikroszerkezet-vizsgálata alapján

16:10 – 16:30 h

Kérdések, vita

Előadások, 4. – elnök: BUHÁLY ATTILA

16:30 – 16:45 h

PÁSZTOR EMÍLIA: A Kárpát-medence bronzkori hitvilágának sztyeppei elemei

16:45 – 17:05 h

HORVÁTH VERONIKA: Temetkezési szokások Belső-Ázsiában a szkíta kor elején

17:05 – 17:25 h

SZABÓ GÉZA: A méd-korszak európai kapcsolatai – a regölyi leletek tükrében

17:25 – 17:45 h

FEKETE MÁRIA: Migráció, menekültek és valami más...

17:45 – 18:05 h

Kérdések, vita

18:05 – 19:00 h

Workshop, II. – Beszélgetés, a látott leletanyag és hallott előadások összegzése; tervek, lehetőségek, feladatok

2017. július 1. szombat – Regöly, tanulmányi kirándulás

KIVONATOK¹

Európé elrablása, reliefváza töredéke, Ténos, Boiotia (Kr.e. 640)

---

¹ A többszerzős előadásoknál, csak az elsőként megjelölt előadó munkahelyét tüntetjük fel.

Egy jász jogszokás kaukázusi párhuzamai

NAGY JANKA TEODÓRA
PTE – KPVK, Szekszárd

Európában a jogi néprajzi kutatások kezdetei egyrészt a történeti-jogi szemlélet megjelenéséhez, másrészt a kormányzás és a kodifikáció pragmatikus követelményeihez kötődtek. Az elméleti kiindulópont a 19. század elején a Friedrich Kari von Savigny által megfogalmazott történeti-jogi szemlélet megjelenése volt, amely következtében a német területeken a jogi néprajz gyökereiben és művelésében lényegében napjainkig a jogtörténethez kötődik. A német jogtörténeti iskola legjelesebb képviselői munkáikban kiemelkedő fontosságot tulajdonítottak a szokásjog körében elhelyezett, a népi kultúra minden megnyilvánulásában - a népmesékben, a közmondásokban, az énekekben – jelenlévő népi jognak.

Ennek szellemében gyűjtötte össze Jacob Grimm a jogi régiségeket, illetve ennek szellemében vállalkozott a jogi néprajzot az összehasonlító jogtudomány részének tekintő Josef Kohler az európai népek jogi szokásainak összehasonlítására, a párhuzamok feltárására. A másik, kifejezetten gyakorlatias indítékkal a jogi népszokások gyűjtésére először az orosz területeken találkozhattunk. Az orosz állam a 18. századtól mind nagyobb jelentőséget tulajdonított az egyes népek szokásleírásainak - közöttük a jogi vonatkozásúaknak. Elismerték a meghódított népek azon jogát, hogy saját ügyeiken saját jogszokásaik szerint, önmaguk járhassanak el. Az első, 1822-ben készült szokásjogi összeírás Szperanszkij gróf nevéhez kötődött. A szibériai népek jogszokásai a helyszínen, az illető nép ajkáról előkelőinek közben jöttével írtak össze és hitelesítettek.

A kaukázusi népek 1836-1844 között összegyűjtött jogszokásait a Savigny-féle német történeti jogi iskola angol megalapítója és nagyhatású képviselője, Sumner Maine egyik tanítványa, Kovalevszkij dolgozta fel és publikálta nemzetközi szinten. A jogi népszokások kutatásában az oszét területek ma is az élen járnak. A közelmúltban jelent meg F. H. Gutnov Нормы обычного права осетин című munkája, mely különösen jó lehetőséget ad a 13. században a Kaukázusból a Kárpát-medencébe költözött jászok sajátos szokásainak vizsgálatára.

MADDUWATTA - Egy migráns tevékenysége az Újhettita

Birodalomban

TÓBI MELINDA RÉKA
PTE - BTK, TTI, IDI, Ókortörténeti Tanszék

Napjaink egyik meghatározó kérdése az Európába tartó migránsok és a hozzájuk kapcsolódó érzéseink, ellenérzéseink. Hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy a menekültkérdés a 21. század problémája, azonban erre szeretnék rácsfolni.

Előadásom során a késő bronzkori Anatóliára kívánok visszatekinteni, ahol Madduwatta aktív szerepet vállalt az Újhettita Birodalom politikai lépéseiben. E birodalom a térség vezető hatalma volt, I. Šuppiliuma (Kr. e. 1350-1322) jelentősen megnövelte az országának a határait. Azonban komoly nehézségek is adódtak a különböző lázadások és hatalmi vetélkedések miatt, amelyeket az uralkodónak meg kellett oldania. Egy ilyen eseménysorozat köthető többek között a címben szereplő Madduwatta nevéhez is, aki menekültként érkezett az Újhettita Birodalomba, és akinek tevékenységét, céljait a mai napig kérdések övezik.

Lehetséges-e, hogy Madduwatta azok ellen fordult, akik megmentették az életét? Vajon kik és miért bíztak meg ebben a személyben? Lojalitás vagy becsvágy? Hála vagy árulás? Nos, az előadás végére sok mindenre fény derülhet.

Kultúra, etnicitás és identitás Urartuban, az írott források

tükrében

BUHÁLY ATTILA

Nyíregyházi Egyetem – BTK, Történelem és Filozófia Intézet

Az utóbbi évtizedek szakirodalmának egyik visszatérő témája a sajátos urartui kultúra és identitás létének feltételezése vagy tagadása. Vannak, akik szerint az urartui állam nem több egyfajta hatalomkoncentrációnál (pl. Paul Zimansky), mások ugyanakkor az államiság kifejlődésében a sajátos kelet-anatóliai szociokulturális elemeket keresik (pl. Atilla Batmaz). Kétségtelen, hogy a kelet-anatóliai térség etnikai-nyelvi tekintetben a világ egyik talán legszegmentáltabb területe, ugyanakkor a régészeti és epigráfiai források alapján megfigyelhető egyfajta egységesítési folyamat legalábbis az uralkodók legitimációs törekvéseit illetően.

Az előadás célja ezeknek a folyamatoknak, ill. hatásaiknak bemutatása a szöveges dokumentumok alapján.

Sírjelzők, sírjelölők feldíszítése a klasszikus antikvitásban

SZABÓ ERNŐ

PTE - BTK, TTI, IDI, Ókortörténeti Tanszék

„Éppen elég, ha a síremlékre virágkoszorút fonsz” – E szavakkal enged betekintést a rómaiak által gyakorolt halottkultusz világába Ovidius. Petronius Trimalchiója a síremlékére faragandó díszek sorában az elsők között nevezi meg a koszorút.

Mind a sírok megkoszorúzásának szokásáról, mind a koszorú sírköveken történő képi megjelenítéséről számos adattal rendelkezünk a klasszikus antikvitás, vagyis a görög-római ókor időszakából. Az auktorok mellett nagyszámú sírfelirat, valamint koszorúfaragással díszített síremlék tanúskodik a koszorú sepulchralis aspektusáról. Vajon milyen jelentést kell tulajdonítanunk a sírokon feltűnő koszorúnak? Kereshetünk-e összefüggést a sírok megkoszorúzása és a sírkövek faragott koszorúábrázolása között? A síremlékeket díszítő faragott koszorúmotívum pusztán dekoratív célokat szolgált? Többek között e kérdésekre keresünk választ az előadás során.

"Rossz szomszédság, török átok" – a vatyai és hatvani kultúra

térbeli kapcsolatai

VINICZAI FERENC

Szeged, Móra Ferenc Múzeum

A hatvani és vatyai kultúra kapcsolatára jellemző elképzelés volt a vatyai III. időszakra keltezett expanzió, ami felszámolta a hatvani kultúra délkeleti szállásterületét. (Pl. Bronzezeit in Ungarn. 1992.) Ennek egyik alapja az a datálás, ami a jellegzetes hatvani leletanyagot nagyrészt a kora bronzkorra és csak kisebb részben a középső bronzkorra helyezi, de ennek a korszakolásnak a változása (pl. Fishl Klára: Középső bronzkori leletek Szelevényről. StudArch III. 1997.) szükségessé teszi a két kultúra viszonyának részletesebb vizsgálatát.

A leletanyag mellett erre leginkább alkalmas módszer a lelőhelyek térbeli elhelyezkedésének vizsgálata, viszonyuk meghatározása.

Az eddigi eredmények alapján a két kultúra telepeinek elhelyezkedésében kölcsönös igazodás figyelhető meg, ami mellett finom eltérés jelentkezik az északabbi (Vác környéki) és délebbi (Tápió vidéke) lelőhelycsoportok között. Utóbbi megfigyelés egy lehetséges válasszal is szolgál a hatvani kultúra telepeinél, a Tápió-völgyében jellemző szerkezeti egyediségekre.

Topográfiai kutatások Csapod környékén

MRENKA ATTILA

Lekri Group, Győr

A Győr-Moson-Sopron megyét kelet-nyugat irányban átszelő 85. sz. főutat a megnövekedett forgalom miatt 2 × 2 sávós gyorsforgalmi úttá kívánja szélesíteni a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.

A beruházás volumenéből és jogi jellegéből adódóan a nyomvonal véglegesítése előtt régészeti célú terepbejárással vizsgálták meg az érintett területeket. Egy ilyen vizsgálat során tett megfigyelések tapasztalatait és távlati céljait ismerteti előadásom.

Barbarizáció? Migráció? Transzformáció? Új jelenségek a ripa

Pannonica mentén a Kr. u. IV-V. században

FAZEKAS FERENC

PTE – BTK, TTI, Régészeti Tanszék

A kései császárkor során az Imperium Romanum határai mentén és a hozzá kapcsolódó határtérség 'hátországában' jelentős, mélyreható változások zajlottak le. Az egymással szorosan összekapcsolódó politikai, társadalmi és gazdasági változássorozatot a történeti források csak részlegesen dokumentálják, ezzel szemben a folyamatosan gyarapodó régészeti emléktanyag egyre nagyobb mértékben járul hozzá a késő antik időszak komplex történeti folyamatainak és jelenségeinek megértéséhez.

A ripa Pannonica területén e turbulens időszakban számos új elem, jelenség, folyamat figyelhető meg – jelen előadás a korábbi kutatás eredményeinek figyelembevételével, az újabb feltárási eredmények bevonásával e változás/átalakulás-sorozat értelmezési lehetőségeit kívánja bemutatni.

Miről beszélnek a regölyi kerámiák?

Kapcsolat kelet és nyugat között

KÜRTHY DÓRA – SZAKMÁNY GYÖRGY – FEKETE MÁRIA – SZABÓ GÉZA – JÓZSA SÁNDOR
ELTE TTK FFI Kőzetan-Geokémiai Tanszék, Ph.D.-hallgató, Tata Kuny Domokos Múzeum

A regölyi pannon halom feltárása 2011-ben kezdődött meg. Már az elején látszódott, hogy itt egy rendkívül összetett leletanyagról van szó, ezért 2012-ben, először a nagy mennyiségű kőanyag feldolgozása miatt közös munka indult régészek és geológusok között.

A természettudományos vizsgálatokat kiterjesztettük a kerámiaanyagokra is, ugyanis a több ezer kerámiatöredék válogatása során ránézésre is eltérő többféle anyagból készült, különböző edénytípust lehetett elkülöníteni. A leletanyag formai párhuzamai alapján, főbb vonalaiban kirajzolódó, meglehetősen összetett történeti hátteret lehet felvázolni; a halom szerkezete Anatóliába, a kerámiák tipológia alapján az Andronovo, a fríg, a hallstatti és az etruszk edénművesség felé mutatnak párhuzamot, de nem teljesen azonosak velük.

Az archeometriai vizsgálatok célja ásványtani és geokémiai adatok alapján hasonlóságokat és eltéréseket találni a töredékek között, természetesen a régészeti megfigyelésektől függetlenül. Ezek során a kerámia töredékek mellett az ásatáson előkerült paticsokat, valamint a Regöly környéki agyagos üledékeket – mint potenciális nyersanyagokat – is feldolgoztuk. A polarizációs-, illetve pásztázó elektronmikroszkópos vizsgálatok során jellemeztük a minták plasztikus alapanyagát és a nem plasztikus elegyrészeket, különös tekintettel az úgynevezett *akcesszóriákra*, melyeknek jelentős szerepe van a nyersanyag forrásterületének azonosításában. Az eddigi eredmények alapján egyértelműen elkülöníthetők a teljesen helyi alapanyagból, a teljesen helyidegen anyagból, illetve a kevert, vagyis helyi alapanyagból és idegen soványítóanyagból készült kerámiák. Az archeometriai és a régészeti megfigyelések eredményeit összerakva egyértelműen bizonyítható a regölyi halom népességének az urnamezős és a Hallstatt kultúra területén kívüli eredete.

A regölyi bográcsok fémtani vizsgálatának eredményei

GYÖNGYÖSI SZILVIA – JUHÁSZ LAURA – BARKÓCZY PÉTER – SZABÓ GÉZA

Debreceni Egyetem - Szilárdtest Fizika Tanszék

A Regöly, Strupka-Magyar birtokon feltárt halomban talált újabb bogrács töredék elektronmikroszkópos vizsgálata azt mutatta, hogy a belőle vett Regszil1 nevű minta alapmátrixa CuSn szilárd oldat. A csiszolaton látható „fehér területek”-en nagyobb Ni tartalmat mértünk, míg az alapmátrix ehhez képest csak jóval kisebb százalékban tartalmaz nikkelt. Az ón praktikusán nem oldja a nikkelt, intermetallikus vegyületet képez, olvadáspontja kb. 900 °C, Sn-Ni-tartalmának egy része természetesen beoldódik a Cu-ba. Az Sn foltok ezért figyelhetők meg az ötvözetben, mert a nikkelt annyira megemelte az olvadáspontját, hogy az öntésnél szilárd maradt. Ez összességében arra utal, hogy a nikkelt az ónnal vitték be, vagyis a bronz előállításánál során közvetlenül a két fém tiszta formáját használták, a rezet fémes ónnal ötvözték.

Az újabb, közvetlen – kereskedelmi kapcsolatokkal nem magyarázható – kisázsiai kapcsolatokat mutató regölyi leletek tükrében jól látható, hogy a Kr. e. 7. század második felétől az Ókori Kelet műhelygyakorlatán és technológiai tudásán alapuló fémművesség gyökeresen átalakítja a helyi, bronzkori gyökerű lemezipart, s már helyben is sorozatban gyártja termékeit. Ekkor már nem csak az urnamezős időszakban is megfigyelhető tárgyformák másolásáról van szó, hanem az új technológia eljárások, munkaszervezet pontos ismeretéről, alkalmazásáról. Ez arra mutat, hogy ebben az időszakban az újabb és újabb hullámban eltérő útvonalakon és úti céllal érkező hódítók már mesterembereiket is magukkal hozták – mint azt más területeken, például a vasgyártásban vagy a fazekasságban is Európa szerte közel egy időben robbanásszerűen bekövetkező technológiai változások mutatják. Ezen változások egyik fontos eleme az a regölyi bogrács töredékén Európában először megfigyelt jelenség, hogy a bronzgyártás során már a rezet fém ónnal kezdik ötvözni. Az ón kohászata és kereskedelme Lloyd Weks szerint a bronz előállításának egyik legvitatottabb kérdése. A Kr. e. 3. évezred közepétől felbukkanó néhány kisebb tárgy után a fémes ón kereskedelme csak a Kr. e. 2. évezred második felében jelenik meg az asszír szövegekben. Ekkor már jelentős mennyiség lehetett forgalomban, mint az Uluburun Kr. e. 1300 körül elsüllyedt hajója is mutatja, ahol több mint egy tonnányi fémes ón ingotot találtak. Kis mennyiségben Európában is körülbelül ekkor jelent meg, mint az a svájci leletek is mutatják. Fém állapotú anyagának az ugyancsak tiszta fém réz ötvözésére való felhasználására eddig nem volt adatunk.

A regölyi vasművesség sajátosságai a leletek mikroszerkezet-vizsgálata alapján

BARKÓCZY PÉTER – GYÖNGYÖSI SZILVIA – JUHÁSZ LAURA – SZABÓ GÉZA

FUX Zrt., Miskolc

A Kárpát-medence nyugati felében a vastárgyak csak a Kr.e. 7. század második utolsó harmadában jelentek meg tömegesen. Különösen a közvetlen ókori keleti kapcsolatokkal rendelkező pannon központ, Regöly, Strupka-Magyar birtokon feltárt halom leletei között voltak rendkívül nagy számban és szinte minden tárgyípushoz tartozó töredékek. A mintegy háromezer fémlelet zöme erősen megégett, közülük sok a felismerhetetlenségig korrodálódott, minimális vasmagja sem maradt. A vastárgyakhoz tartozó töredékek száma ezen a lelőhelyen majdnem másfélszerese a bronzokénak, ami jól mutatja az új fém szerepének túlsúlyba kerülését – ami egyben jelentős tártársadalmi változásokat is jelez.

A regölyi halom ékszereket, fegyvereket, sisakokat, páncélokot, lószerszámokat, kocsialkatrészeket és hétköznapi használati tárgyakat egyaránt tartalmazó vasleletei közül több, szemmel láthatóan különböző célra használt tárgyakhoz tartozó darabot is kiválasztottunk komplex archaeometallurgiai vizsgálatra. Célunk a korabeli kohászat és vasművesség jellegzetességeinek a megfigyelése, leírása volt. Az elemzett leletek mindegyike a halom közepének betöltéséből, a legtöbb töredéket tartalmazó RHQ20 jelzésű rétegből került elő. Az egyik minta vizsgálati eredményei vasbucára utaltak. Előadásunkban a korabeli vasgyártásra utaló jelentősége miatt elsősorban az ezzel kapcsolatos megfigyeléseinket ismertetjük.

Lehetséges sztyepei elemek a kora és középső bronzkori

hitvilágban

(kutatási tervezet)

PÁSZTOR EMÍLIA

Türr István Múzeum, Baja

A Kárpát-medence keleti részének számos ökológiai sajátossága hasonló az eurázsiai sztyeppéhez, az Alföldet a sztyeppé legnyugatibb ágának is tartják.

A földrajzi és környezeti hasonlóság is talán az oka, annak, hogy a sztyepei népek nemcsak bejöttek, de le is telepedtek a Kárpát-medencében. Vajon a letelepedett népek mivel járultak hozzá a Kárpát-medence bronzkori hitvilágához?

A kutatás még a kezdetén tart, és kísérletet tesz majd arra, hogy feltérképezze a Kárpát-medence bronzkori hitvilágának azon elemeit, melyeknek gyökerei vagy talán kortárs analógiái a sztyeppéinek népek felé mutatnak

Temetkezési szokások Belső-Ázsiában a szkíta kor elején

HORVÁTH VERONIKA

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Közép- és Belső-Ázsia területén a Kr.e. VIII. század folyamán jelennek meg a szkíta kultúra legkorábbi emlékei. Ezek közül az egyik legkülönlegesebb és egyben legfontosabb lelőhely a Tuvai Autonóm Köztársaság területén található Arzhan-1 kurgán. A komplexum építészeti jellegzetességei közül kiemelhető a cilindrikus alakot adó, külső kőpakolás, a vastag gerendákból épült, sugaras szerkezet, a központi kamra és a többi sírkamra kialakítása és a kurgán peremén található kőerődítés és a halmot félkör alakban körbeölelő, 3-5 sorban elhelyezkedő, kis kőpakolások sora. A kurgán előzményei visszanyúlnak a késő bronzkorig, a Tuvában és ÉNy-Mongóliában elterjedt, Mongun-Tajga kultúrához és az ún. kherekurokhoz. Utóbbiak hatalmas kövekből, sziklákból épült kurgánok, melyeket egy vagy több, kör vagy négyzet alakban futó, függőlegesen felállított kőlapokból kialakított kerítés övez. Némely esetben a kurgánt és a kőkerítést sugaras szerkezetben futó, vékony kősvények kötik össze. A kőkerítést kisebb, kör alakú, olykor áldozati helyként funkcionáló kőpakolások veszik körbe. Az Arzhan-1 kurgán legközelebbi párhuzamai a tuvai, ún. „Ulug-Khorum” típusú kherekurok. Sajátságos módon, ezeknél az építményeknél is előfordulnak sugaras szerkezetűek, azonban az Arzhan-1-nél megfigyelt, földfelszíni gerendakamrás temetkezésekhez képest a kherekurok gerendavázis kamrái mély sírgödrök alján helyezkednek el. A Mongun-Tajga típusú kultúrára pedig nem jellemzők a mély sírgödrök, hanem a sekélyebbek, és gerendakamra helyett földfelszínen, kőlapokból felállított, cisztás temetkezések találhatók. A kherekurok halottai a legtöbbször oldalt, kinyújtott végtagokkal, néha zsugorított pozícióban, fejjel Ny vagy ÉNy felé fekszenek. A tuvai komplexum férfi halottait szintén fejjel Ny felé temették el, de bal oldalukra, zsugorított pozícióban. Néhány kutató szerint az Arzhan-1-nél észlelt építészeti sajátosság szoros kapcsolatban áll a Begázi-Dandybaev kultúrával. A közép-kazahsztáni késő bronzkori kultúra főbb ismertetői az egy vagy több, négyzet vagy kör alakban kialakított kőkerítéssel körbevett mauzóleumok, viszont a sugárirányú kőfalakkal összekötött, kőkerítéssel rendelkező temetkezési helyek száma igen alacsony. Ennek fényében, a további vizsgálatok során szükséges figyelembe venni az Andronovo kultúra szerepét a köztes régiók között zajló kulturális hatások közvetítésében.

A méd-korszak európai kapcsolatai a regölyi leletek tükrében

SZABÓ GÉZA

Wosinsky Mór Múzeum, Szekszárd

Regölyben a Strupka-Magyar birtokon feltárt halom anyagának feldolgozásában a széleskörű szakmai összefogásnak köszönhetően a mostoha anyagi viszonyok ellenére is jelentős előrelépés volt az elmúlt hat évben. A természettudományos vizsgálatok számos, szélesebb összefüggésekre rávilágító eredményeiről kollegáink ezen a konferencián is részletesen beszámolnak.

Előadásomban a legfontosabb megfigyeléseikre alapozva megpróbálom felvázolni azt a történeti hátteret, amely az új kutatási eredményeknek köszönhetően egyre élesebben körvonalazódik. Maguk a regölyi leletek is Közép-Ázsiától a mai Iránon, Törökországon, a Balkánon és Itálián át a Duna forrásvidékéig kapcsolják össze kora vaskor – vaskor átmeneti időszakának kultúráit. Abban az időszakban, amit a jelenlegi európai kutatás többsége a keleti tárgyak és motívumok mozgását - divatot, luxuscikkek kereskedelmét feltételezve az orientalizáció korának tart. Hasonló, párhuzamos jelenségek a mai Kazahsztán területén egészen Kínáig megfigyelhetők - amely mögött az ottani kutatás egy része népesség mozgását is feltételezi. A Kr. e. 7. század végétől az Altáj-hegységet átszelő legfontosabb útvonalak mentén (Pazirik, Bashadar, Tuekta) hirtelen olyan jelenségek és tárgyak sora bukkant fel, amelyek közvetlenül a phrygek egykori fővárosához, a kis-ázsiai Gordionhoz kapcsolhatók. A leginkább szembeötlő díszítőelemek között oroszlánok, griffek, fantasztikus állatok, lótusz motívum, sajátos formájú vas fegyverek alapján feltételezik, hogy a Kis-Ázsiából elűzött kimmerek foglalták el azt a területet és vitték magukkal ezeket az új elemeket és ismereteket.

A regölyi halom feltárásának megfigyelései, leleteinek párhuzamai, Hérodotosz sigynnákra vonatkozó megjegyzése alapján mi is már korábban is feltételeztük, hogy egy közvetlenül az Ókori Kelet területéről érkező népességgel kell számolni. A pannonok regölyi központjában megfigyelt, Európa belsejében új technológiák, az Ókori Kelet felé mutató nyersanyagok tovább erősítik, hogy a Kr. e. 7. század második felében Kis-Ázsiában kialakult folyamatos konfliktushelyzetek miatt menekülő elit és kíséretének egy része (családtagok, katonai kísérők, mesterek, szolgáltatók), - akárcsak a kelet felé indulók - Nyugaton is a mai Európa stratégiai pontjain telepedtek le, ezek egyik helyszíne éppen Regöly volt...

Migráció, menekültek és valami más...

FEKETE MÁRIA
PTE – BTK, TTI, Ókortörténeti Tanszék

A 2011-12-ben saját erőből, mindenféle támogatás nélkül feltárt regölyi tumulus további kutatásában, feldolgozásában is csak nagyon lassan haladunk. (A leletanyag restaurálásához kaptunk hozzájárulást a WMM-től.)

Az eddig értékelt leletanyagban számos újdonságot, korábban a Kárpát-medencében és a Dunántúlon nem tapasztalt jelenséget, tárgyat és szokást azonosítottunk. Meghatározó jelentőségű annak az ős- ill. ókori migrációnak észlelése, amelyet – eredményeiben – a gyarmatosítás egyik, eddig nem ismert, szárazföldi válfajának tekintünk. Ekkor ugyanis az urartui-kimmer-szkíta-méd-fríg-lyd-asszír-babylóni-perzsa szövetségek és háborúskodások, ill. megtorlások elől menekülők anyaországának meglehetősen összetett kultúrája, szokásai, és a bevándorlók magas minőségű technológiai szintjén kívül – e tájon teljesen új – vallásuk elemei is megjelentek. A Mazda-vallás még nagy prófétája (Zaratustra/Zoroaszter) tevékenysége és reformjai előtti állapotában van, de legfontosabb rítuselemei révén így is jól felismerhető. Az újdonságok nem csak kereskedelmi és/vagy cserekapcsolatokkal magyarázhatók, hanem új etnikum megjelenésével is számolnunk kell.

A 2015. évi jelenkori nagy menekült-válság sajátosságai rávilágítottak a neolitikum idejéből megismert „zöldfolyosók” szerepére, működésére, tulajdonképpeni időtlenségére; a több ezer éves, „élő” útvonalak használatának törvényszerűségeire. Az ókori kisázsiai kivándorlási hullám, ill. a Kaukázus vidékéről származó ismeretek útja és a görög gyarmatosítás keresztezte egymást; nem csak Euboia és a Kykládok telepesei jelentek meg Khalkhidiké környékén, éppen a legfontosabb útvonal, a Sztrymon (Sztruma) torkolatvidékén, hanem névanyagban és leletanyagban, egymást megerősítő módon találjuk meg a kisázsiai kereskedők-kézművesek nyomait.